

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Krakowie

LKR.410.12.07.2023

Pan
Luiza Piątkiewicz
Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Nowym Sączu
ul. Grunwaldzka 59A
33-300 Nowy Sącz

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/003 – Działania wybranych organów administracji publicznej na rzecz pomocy obywatelom Ukrainy
w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Sączu, ul. Grunwaldzka 59A, 33-300 Nowy Sącz (MOPS lub Ośrodek)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Luiza Piątkiewicz, Dyrektor od 01 maja 2019 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja działań w celu udzielenia pomocy obywatelom Ukrainy oraz ich efekty.
Okres objęty kontrolą	Od 24 lutego 2022 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych, tj. 20 października 2023 r. z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie, jeśli miały wpływ na kontrolowaną działalność.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontrolerzy	Łukasz Chudzik, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli nr LKR/98/2023 z dnia 15 września 2023 r., oraz nr LKR/117/2023 z dnia 17 października 2023 r. (akta kontroli str. 1-3, 330-331)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie od 24 lutego 2022 r. do 26 września 2023 r. MOPS prawidłowo realizował działania pomocowe na rzecz obywateli Ukrainy w zakresie wypłat jednorazowych świadczeń w wysokości 300 zł. Na podstawie zbadanej próby udzielonych świadczeń w łącznej wysokości 7,2 tys. zł stwierdzono, że udzielono ich zgodnie z art. 31 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa³. Wnioski były rozpatrywane na bieżąco, rzetelnie weryfikowane, a należne świadczenia wypłacano w prawidłowej kwocie na wskazane przez wnioskodawców rachunki bankowe.

Postępowania w sprawie wypłaty świadczeń z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy MOPS prowadził niezgodnie z art. 13 ust. 4 ustawy o pomocy, gdyż od wnioskodawców żądano umów najmu oraz oświadczeń o dacie przekroczenia granicy składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej. Badano także sytuację materialną obywateli Ukrainy składających takie wnioski i od tego uzależniono wypłatę świadczeń. NIK zwraca uwagę, że ustawodawca w art. 13 ust. 4 ustawy o pomocy enumeratywnie wymienił dane, jakich można żądać od wnioskodawcy, tak więc nie było podstawy prawnej do żądania dodatkowych danych lub dokumentów, a organy administracji publicznej zobowiązane są do działania na podstawie przepisów prawa.

Szczegółowe informacje na temat wypłaty poszczególnych świadczeń MOPS publikował na swoich stronach internetowych oraz ogłaszał na tablicach informacyjnych Ośrodka. W celu zapewnienia sprawnej obsługi obywateli Ukrainy zapewniono wsparcie osób ze znajomością języka ukraińskiego i języka rosyjskiego.

Wypłacone świadczenia zostały ujęte w księgach rachunkowych zgodnie z ich treścią ekonomiczną i we właściwych paragrafach.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

Realizacja działań w celu udzielenia pomocy obywatelom Ukrainy oraz ich efekty

Opis stanu faktycznego

Prezydent Miasta Nowego Sącza powierzył MOPS zadanie prowadzenia spraw w zakresie przyznawania świadczenia pieniężnego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy, o którym mowa w art. 13 ust. 1 ustawy o pomocy, zarządzeniem nr 167/2022 z 17 marca 2022 r. i jednocześnie upoważnił Dyrektor MOPS do prowadzenia spraw w tym zakresie.

(akta kontroli: str. 66-72)

Informacja o możliwości uzyskania świadczenia za zakwaterowanie i wyżywienie obywateli Ukrainy dostępna była na stronie internetowej MOPS⁴ oraz w siedzibie ośrodka na tablicach informacyjnych. Komunikaty zawierały m.in. terminy składania i rozpatrywania wniosków oraz skutek uchybienia terminu do złożenia wniosku (pozostawienie go bez rozpatrzenia), godziny przyjmowania oraz wzory dokumentów potrzebnych do złożenia wniosku.

(akta kontroli: str. 4-10)

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu pokontrolnym zastosowano ocenę opisową.

³ Dz. U. z 2023 r. poz. 103, ze zm. Dalej: *ustawa o pomocy*.

⁴ <https://mops.nowysacz.pl/informacja-w-sprawie-swiadczenia-pienieznego-za-zapewnienie-zakwaterowania-i-wyzywienia-obywatelom-ukrainy-5/>

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że w MOPS wyznaczono miejsce przyjmowania wniosków oznaczone kolorem żółto-niebieskim. Informacje udzielane były przez pracowników podczas rozmowy bezpośredniej i telefonicznej. W przypadku pojawienia się bariery językowej korzystano z pomocy osoby zatrudnionej na umowę zlecenie, która pełniła rolę tłumacza.

(akta kontroli: str. 4-10)

Z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy Ośrodek wypłacił łącznie:

- 4 357,1 tys. zł na 31 grudnia 2022 r. (złożono 1081 wniosków, w tym 1047 rozpatrzono pozytywnie),
- 315,6 tys. zł za okres od 1 stycznia do 30 kwietnia 2023 r. (złożono 169 wniosków, w tym 162 rozpatrzono pozytywnie).

W 2022 r. tą formą pomocy objęto 1300 obywateli Ukrainy, którzy zostali wskazani we wnioskach o świadczenie, a w okresie od 1 stycznia do 30 kwietnia 2023 r. liczba ta wyniosła 95 obywateli.

Koszt obsługi tego zadania wyliczony zgodnie z art. 13 ust. 2 ustawy o pomocy, wyniósł:

- 21,8 tys. zł do 31 grudnia 2022 r.,
- 2,4 tys. zł za okres od 1 stycznia do 30 kwietnia 2023 r.

(akta kontroli: str. 29)

W MOPS nie zostały opracowane i wdrożone wewnętrzne procedury w zakresie zasad weryfikacji wniosków o przyznanie świadczenia za zakwaterowanie i wyżywienie obywateli Ukrainy, sprawdzenia zapewnionych warunków, weryfikacji uprawnień do wydłużenia wypłaty świadczenia powyżej 120 dni.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła, że zasady przyznawania pomocy i wypłaty świadczenia za zakwaterowanie i wyżywienie obywateli Ukrainy zostały określone w art. 13 ustawy o pomocy. Ponadto wnioski weryfikowano w rejestrze PESEL (czy osoby objęte wnioskiem mają status UKR oraz datę przekroczenia granicy) oraz w aplikacji Źródło (w zakresie czy osoby objęte wnioskiem nie otrzymały świadczenia w innej jednostce). W przypadku obywateli Ukrainy, którzy składali wnioski, żądano umowy najmu nieruchomości, co przedstawiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Nie było przypadku odmowy przyznania świadczenia z powodu nieprzedłożenia umowy najmu nieruchomości.

(akta kontroli: str. 4-10, 332-348, 378-400)

MOPS od czerwca 2022 r. przy składaniu wniosków, żądał od wnioskodawców składania pod rygorem odpowiedzialności karnej oświadczeń o dacie przekroczenia granicy, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

W toku kontroli dokonano szczegółowej analizy 40 losowo wybranych wniosków o wypłatę świadczenia z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia złożonych w okresie od 1 kwietnia 2022 r. do 30 kwietnia 2023 r., w tym 30 wniosków zakończonych wypłatą świadczenia oraz 10 odmownych.

(akta kontroli: str. 30-41)

Analiza 30 spraw zakończonych wypłatą świadczenia dotyczącego zakwaterowania i wyżywienia wykazała, że wnioski złożono na obowiązującym wzorze oraz w wymaganym terminie. Ich weryfikacja była dokumentowana – do akt załączono wydruki z systemu „Źródło” i PESEL, a w przypadku obywateli Ukrainy składających wniosek - umowy najmu mieszkania. Akta zawierały dane osób, których dotyczył wniosek, oraz oświadczenia złożone pod odpowiedzialnością karną o dacie

przekroczenia granicy. W badanej próbie w 15 przypadkach przeprowadzono kontrolę warunków zakwaterowania, co udokumentowano protokołami oględzin.

Wszystkie badane wnioski zakończone wypłatą tego świadczenia rozpatrzone zostały w terminie przewidzianym przepisami, tj. w ciągu miesiąca od dnia złożenia wniosku. Informacje o przyznaniu świadczenia przesyłano pocztą elektroniczną na wskazany we wniosku adres e-mail. Przyznane środki były wypłacane przez MOPS na wskazane we wnioskach rachunki bankowe.

(akta kontroli: str. 30-41)

Spośród 30 badanych spraw zakończonych wypłatą świadczenia w pięciu⁵ przedłużono okres wypłaty świadczenia na okres dłuższy niż 120 dni od dnia przybycia obywateli Ukrainy na teren RP. W każdej z nich udokumentowano weryfikację uprawnień wnioskodawcy do przedłużenia wypłaty tego świadczenia – we wszystkich spełniona była jedna z przesłanek określonych w § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie zakwaterowania i wyżywienia⁶.

(akta kontroli: str. 30-41)

Badanie dziesięciu spraw zakończonych odmową przyznania świadczenia dotyczącego zakwaterowania i wyżywienia wykazało, że sprawy rozstrzygano w terminach od 8 do 29 dni. Dziewięciu wnioskodawcom informację o odmowie przyznania świadczenia wraz z uzasadnieniem przesłano pocztą elektroniczną, a w jednym przypadku do rąk własnych. W jednym przypadku, który dotyczył przedłużenia wypłaty świadczenia powyżej 120 dni, odmówiono wypłaty świadczenia z powodu niespełniania kryteriów, o których mowa w § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie zakwaterowania i wyżywienia. W pozostałych dziewięciu przypadkach, w których wnioskodawcami byli obywatele Ukrainy składający wnioski na członków rodziny, z którymi mieszkali, odmówiono wypłat ze względu na dobrą sytuację materialną, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: str. 42, 158-329)

Do 15 września 2022 r. wypłatę środków z tytułu zapewnienia zakwaterowania wyżywienia obywateli Ukrainy klasyfikowano w dziale 754 - „Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa”, w rozdziale 75495 „Pozostała działalność”, po stronie wydatkowej w paragrafie 3110 „Świadczenia społeczne”. W dniu 28 lipca 2022 r. zmianie uległa klasyfikacja wydatków⁷. Zgodnie z objaśnieniami do załącznika nr 4 rozporządzenia zmieniającego w sprawie klasyfikacji budżetowej tego rodzaju świadczenia należało klasyfikować do paragrafu 3280 „Świadczenia związane z udzielaniem pomocy obywatelom Ukrainy”. Kolejne wydatki środków na to świadczenie po 15 września 2022 r. ujmowane były zgodnie z nową klasyfikacją.

(akta kontroli str. 44-64)

W badanym okresie 15 wniosków pozostawiono bez rozpoznania, gdyż złożono je po terminie określonym w § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie zakwaterowania i wyżywienia lub zawierały braki formalne (nie uzupełnione mimo wezwań).

(akta kontroli str. 13-14, 29)

⁵ Cztery sprawy dotyczyło osób, które ukończyły 60 rok życia (kobiety) albo 65 rok życia (mężczyźni) oraz jedna osoby samotnie sprawujących opiekę nad trojgiem i więcej dzieci.

⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 maja 2022 r. w sprawie maksymalnej wysokości świadczenia pieniężnego przysługującego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy oraz warunków przyznawania tego świadczenia i przedłużania jego wypłaty (Dz. U. z 2023 r. poz. 1381). Dalej: *rozporządzenie w sprawie zakwaterowania i wyżywienia*.

⁷ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 lipca 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych - Dz. U. z 2022 r. poz. 1571, (dalej: *rozporządzenie zmieniające w sprawie klasyfikacji budżetowej*).

MOPS zidentyfikował trzy przypadki zawyżenia kwot pobranych świadczeń z tytułu zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy oraz jeden przypadek nienależnego pobrania świadczenia. W trzech przypadkach, w których zawyżono kwoty pobranych świadczeń, środki zostały potrącone przy wypłacie świadczeń z kolejnych złożonych wniosków. W przypadku nienależnego pobrania świadczenia w kwocie 17,2 tys. zł MOPS wysłał wezwanie w dniu 27 kwietnia 2022 r. do dokonania zwrotu środków. Wobec niezwrócenia środków podjęto działania egzekucyjne wobec dłużnika i skierowano sprawę do sądu⁸ oraz złożono zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa do organów ścigania.

(akta kontroli str. 107-157)

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że w okresie objętym kontrolą wnioskodawcy nie wnosili pozwów cywilnych w sprawie odmowy przyznania świadczenia pieniężnego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy.

(akta kontroli str. 4-10)

Prezydent Miasta Nowego Sącza do prowadzenia spraw w zakresie przyznawania jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł, o którym mowa w art. 31 ust. 1 ustawy o pomocy, upoważnił w dniu 22 marca 2022 r. Dyrektor MOPS na podstawie art. 31 ust. 3 ustawy o pomocy.

(akta kontroli str. 65)

MOPS z tytułu jednorazowego świadczenia pieniężnego przysługującego obywatelom Ukrainy wypłacił:

- 480,9 tys. zł do 31 grudnia 2022 r. (1603 świadczenia, koszt obsługi zadania 9,6 tys. zł),
- 24,3 tys. zł za okres od 1 stycznia do 30 kwietnia 2023 r. (81 świadczeń, których koszt obsługi wyniósł 215,91 zł).

Główna Księgowa MOPS wskazała, że na dzień 30 kwietnia 2023 r. nie naliczono kosztów obsługi w pełnej wysokości 2%, ponieważ w związku z kontynuacją zadania koszty te zostały zrealizowane po 30 kwietnia, a pełne rozliczenie kosztów następuje na koniec roku, tj. 31 grudnia 2023 r.

Do 30 kwietnia 2023 r. nie było przypadków odmowy wypłaty tego świadczenia bądź pozostawienia wniosku bez rozpatrzenia. Dyrektor MOPS wyjaśniła, że nie stwierdzono przypadków nienależnej wypłaty świadczeń.

(akta kontroli str. 18, 349)

MOPS opracował wzór wniosku o wypłatę jednorazowego świadczenia pieniężnego na podstawie wzoru wniosku przesłanego pismem nr WP-V.40.1.2022 z dnia 15 marca 2023 r. przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie. Wzór ten był dwujęzyczny polsko-ukraiński.

(akta kontroli str. 73-92)

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że wysokość środków niezbędnych do wypłaty świadczeń szacowano na podstawie liczby składanych wniosków w danym dniu oraz za okres miesiąca.

(akta kontroli str. 4-10)

Informacje o możliwości uzyskania świadczenia udostępnione były na stronie internetowej MOPS⁹ oraz były na bieżąco aktualizowane.

⁸ Pozew o zapłatę w postępowaniu upominawczym złożony w Sądzie Rejonowym w Nowym Sączu w dniu 14.09.2023 r.

⁹ <https://mops.nowysacz.pl/informacja-w-sprawie-pomocy-obywatelom-ukrainy/>

Dyrektor wyjaśniła, że w ramach współpracy w zakresie działań prowadzonych na rzecz obywateli Ukrainy o przekazywanie informacji zwracano się również do Urzędu Miasta Nowego Sącza. Informacje przekazywano również telefonicznie oraz bezpośrednio w budynku MOPS. W przypadku wystąpienia trudności w porozumieniu się informację zarówno o możliwości uzyskania świadczenia oraz warunkach wypłaty przekazywał pracownik posługujący się językiem ukraińskim. Ponadto w miejscach zbiorowego zakwaterowania oraz innych poza siedzibą MOPS na terenie Nowego Sącza organizowano spotkania dla obywateli Ukrainy, podczas których informowano o potencjalnych formach pomocy, a także przekazywano ulotki informacyjne oraz wzory wniosków

(akta kontroli str. 4-10)

Do obsługi obywateli Ukrainy Dyrektor zatrudniła na umowę zlecenie pracownika posługującego się językiem ukraińskim i rosyjskim. Jak wskazała Dyrektor, pracownik ten obsługiwał osoby zgłaszające się po pomoc, udzielał informacji, pomagał w uzupełnianiu druków, a także zapewniał wsparcie pozostałym pracownikom MOPS w zakresie wypłaty świadczeń oraz przekazywania i/lub pozyskiwania informacji.

(akta kontroli str. 93-106)

Dyrektor wyjaśniła, że sposób weryfikacji wniosków o jednorazowe świadczenie reguluje art. 31 ustawy o pomocy. Wnioski na etapie przyjęcia zostały każdorazowo poddane weryfikacji formalnej, a także weryfikacji pod względem zgodności z wymogami ustawowymi, tj. nadania numeru PESEL ze statusem UKR oraz informacji czy osoby wskazane we wniosku nie zostało przyznane świadczenie w innej gminie. Weryfikacji tej dokonywano w Centralnej Bazie Beneficjentów (dalej CBB).

(akta kontroli str. 4-10)

W wyniku analizy 20 losowo wybranych wniosków złożonych w okresie od 1 kwietnia 2022 r. do 30 kwietnia 2023 r., na podstawie których wypłacono jednorazowe świadczenia w łącznej kwocie 7,2 tys. zł dla 23 osób, ustalono, że każdy wniosek złożony był na obowiązującym wzorze i kompletny.

Do każdego z badanych wniosków załączono wydruk weryfikacji w CBB (sprawdzenie pobieranych świadczeń w innych jednostkach) oraz danych z rejestru PESEL, zawierające informację o posiadaniu statusu UKR, o którym mowa w art. 4 ust. 17a ustawy o pomocy.

Środki wypłacano na konta bankowe wskazane we wnioskach w terminach od 0 do 31 dni od złożenia wniosku. W dwóch przypadkach środki wypłacono gotówką w kasie MOPS.

(akta kontroli str. 19-28)

Wypłata środków została ujęta w księgach zgodnie z treścią ekonomiczną wydatku. Do 15 września 2022 r. wypłatę środków jednorazowego świadczenia klasyfikowano w dziale 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej*, w rozdziale 85395 *Pozostała działalność*, w paragrafie 3110 *Świadczenia społeczne*.

W dniu 15 września 2022 r. przeksięgowano wydatki poniesione na jednorazowe świadczenie do paragrafu 3290 (w kwocie 458 tys. zł), tj. zachowując termin wynikający z § 2 przywołanego rozporządzenia¹⁰. Wypłata przez MOPS środków pieniężnych z tego tytułu po 15 września 2022 r. ujmowana była zgodnie z nową klasyfikacją.

(akta kontroli str. 44-64)

¹⁰ Termin upływał 27 października 2022 r.

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W przypadku 18 na 40 badanych wniosków o przyznanie świadczenia z tytułu zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy żądano przedłożenia umowy najmu nieruchomości, co było niezgodne z art. 13 ust. 4 ustawy o pomocy. Umów najmu żądano od obywateli Ukrainy składających takie wnioski, natomiast nie wymagano ich w przypadku obywateli Polski.

Dyrektor wyjaśniła, że w przypadku gdy wnioskodawcą był obywatel Ukrainy żądano przedłożenia umowy najmu nieruchomości w celu potwierdzenia możliwości udzielenia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy, jak i ewentualnego wyeliminowania przypadków wypłaty świadczenia na osobę współwynajmującą nieruchomość lub na osobę wynajmującą nieruchomość i tym samym uniknięcia wypłaty nienależnych świadczeń. W materiale informacyjnym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przekazany przez Wojewodę Małopolskiego pismem z 15 kwietnia 2023 r. wskazano, że obywatel Ukrainy który wynajmuje mieszkanie, w którym prowadzi gospodarstwo i który przyjął do mieszkania po 24 lutego 2022 r. osoby z Ukrainy, ma prawo do świadczenia pieniężnego, istotne jest to, aby dana osoba zapewniająca zakwaterowanie i wyżywienie posiadała prawo do dysponowania danym lokalem.

(akta kontroli str. 30-41, 378-400, 332-348)

NIK zwraca uwagę, że ustawodawca w art. 13 ust. 4 ustawy o pomocy enumeratywnie wymienił dane, jakich można żądać od wnioskodawcy, tak więc nie było podstawy prawnej do żądania umów najmu. Takiej podstawy nie stanowiły przytoczone w wyjaśnieniach materiały informacyjne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Wnioskodawca składał oświadczenie pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń, że dane zawarte we wniosku są prawdziwe. Należy zauważyć, że w art. 13 ust. 1 wskazano, że takie świadczenie może być przyznane każdemu, tak więc nie zostało ono uzależnione od posiadanego przez wnioskodawcę obywatelstwa, a organy administracji publicznej zobowiązane są do działania na podstawie przepisów prawa.

2. W przypadku 37 na 40 zbadanych wniosków o przyznanie świadczenia z tytułu zakwaterowania i wyżywienia MOPS od czerwca 2022 r. żądał od osób składających wnioski dodatkowego pisemnego oświadczenia o dacie przekroczenia granicy przez osoby przyjęte do zakwaterowania i wyżywienia. Oświadczenia były składane pod rygorem odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 Kodeksu karnego¹¹. Takie działanie stanowiło naruszenie art. 13 ust. 4 ustawy o pomocy w związku z art. 233 § 6 Kodeksu karnego.

Zgodnie z art. 233 § 6 Kodeksu karnego przepisy dotyczące złożenia fałszywych zeznań stosuje się odpowiednio do osoby, która składa fałszywe oświadczenie, jeżeli przepis ustawy przewiduje możliwość odebrania oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej. Oznacza to, że pociągnięcie do odpowiedzialności karnej możliwe jest tylko wtedy, gdy ustawa, na podstawie której składane jest oświadczenie, przewiduje możliwość jego odebrania pod rygorem odpowiedzialności karnej. Ustawa o pomocy nie przewidywała odebranie takiego oświadczenia.

Dyrektor MOPS wyjaśniła, że w art. 13 ust. 1 w ustawy o pomocy ustawodawca wskazał, że każdemu podmiotowi, w szczególności osobie fizycznej prowadzącej gospodarstwo domowe, który zapewni, na własny koszt, zakwaterowanie

¹¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)

i wyżywienie obywatelom Ukrainy, o których mowa w art. 1 ust. 1, może być przyznane na jego wniosek świadczenie pieniężne z tego tytułu nie dłużej niż za okres 120 dni od dnia przybycia obywatela Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Okres wypłaty świadczenia może być przedłużony w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Dla obliczenia terminu 120 dni od dnia przybycia obywatela Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej niezbędnym było posiadanie wiedzy o dacie przekroczenia granicy. Na potrzebę posiadania informacji na temat daty przekroczenia granicy przy rozpatrywaniu wniosków o przyznanie świadczenia z tytułu zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy wskazuje także pismo Wojewody Małopolskiego z dnia 25 kwietnia 2022 r. 120 dni od rozpoczęcia konfliktu zbrojnego upływało w czerwcu 2022 r., dlatego też od czerwca 2022, wobec braku innego narzędzia służącego do pozyskania tej informacji, zdecydowano o przyjmowaniu oświadczeń od wnioskodawców zawierających informacje o dacie przekroczenia granicy osób, którym zapewnili oni zakwaterowanie i wyżywienie. Weryfikacja danych w rejestrze Straży Granicznej (za pośrednictwem PIU Empatia, gdzie udostępniono dane o dacie przekroczenia granicy) możliwa była od połowy listopada 2022 r. i w początkowym okresie nie udostępniała danych w zakresie daty przekroczenia granicy o wszystkich obywatelach Ukrainy.

(akta kontroli str. 30-41,350-377, 332-348)

NIK zwraca uwagę, że dane które należało podać we wniosku o wypłatę świadczenia pieniężnego za zakwaterowanie zostały enumeratywnie wymienione w art. 13 ust. 4 ustawy o pomocy, a także we wzorze wniosku określonym w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 marca 2022 r. w sprawie wzoru wniosku o świadczenie pieniężne za zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy przybywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z działaniami wojennymi¹² W żadnym przypadku ustawodawca nie zobowiązał wnioskodawcy do złożenia oświadczeń, których wymagano w MOPS. Zatem nie było podstawy prawnej żądania tych oświadczeń i nadania im rygoru odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. Dodać należy, że ustawodawca wskazał, że wniosek jest rozpatrywany w jednostce organizacyjnej gminy lub gminnej osobie prawnej (§ 3 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 2022 r. w sprawie wysokości świadczenia). To na pracownikach tych podmiotów ciąży obowiązek weryfikacji wniosku pod kątem spełnienia przesłanek do otrzymania świadczenia pieniężnego za zakwaterowanie. Zobowiązanie wnioskodawcy do złożenia oświadczenia o dacie przybycia obywatela Ukrainy na terytorium RP jest przeniesieniem obowiązków z pracowników Urzędu na wnioskodawcę.

3. W przypadku 10 na 40 zbadanych wniosków o przyznanie świadczenia z tytułu zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy badano sytuację materialną wnioskodawcy, co było niezgodne z art. 13 ust. 4 ustawy o pomocy. W pięciu przypadkach żądano złożenia oświadczenia majątkowego, a w kolejnych pięciu badano sytuację materialną w trakcie weryfikacji warunków zakwaterowania na podstawie § 3 ust. 3 rozporządzenia w sprawie zakwaterowania i wyżywienia. We wszystkich przypadkach wnioski zostały złożone przez obywateli Ukrainy. W przypadku 9 wniosków odmówiono przyznania świadczenia ze względu na sytuację materialną.

Dyrektor wyjaśniła, że zgodnie z art. 13 ust. 1 specustawy ukraińskiej, każdemu podmiotowi, w szczególności osobie fizycznej prowadzącej gospodarstwo domowe, który zapewni, na własny koszt, zakwaterowanie i wyżywienie

¹² Dz. U. z 2023 r. poz. 1332, ze zm.

obywatelom Ukrainy, o których mowa w art. 1 ust. 1, może być przyznane na jego wniosek świadczenie pieniężne z tego tytułu nie dłużej niż za okres 120 dni od dnia przybycia obywatela Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Okres wypłaty świadczenia może być przedłużony w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Prawodawca nie wskazał sposobu weryfikacji, pozostawiając tym samym organom swobodę w podejmowaniu działań mających na celu ww. weryfikację. Korzystając z tego uprawnienia oraz kierując się zasadą celowego i racjonalnego wydatkowania środków publicznych tuż. Organ badał sytuację dochodową wnioskodawcy i osób zakwaterowanych będących równocześnie członkami rodziny wnioskodawcy, uzależniając ustalenie prawa do wnioskowanego świadczenia od uzyskiwanych dochodów. Dochody te, w niektórych przypadkach były wystarczające do samodzielnego funkcjonowania.

(akta kontroli str. 42, 158-329, 332-348)

NIK nie podziela stanowiska przedłożonego w wyjaśnieniach. Dane, jakich można było żądać od wnioskodawcy bez względu na posiadane przez niego obywatelstwo, zostały enumeratywnie wymienione w art. 13 ust 4 ustawy o pomocy i w żadnym punkcie nie wskazano danych o sytuacji majątkowej lub materialnej. Prawodawca nie wskazał jako warunku przyznania świadczenia sytuacji materialnej wnioskodawcy. Należy także zauważyć, że na podstawie § 3 ust. 3 rozporządzenia w sprawie zakwaterowania i wyżywienia przyznanie i wypłata tego świadczenia mogła być uzależniona od warunków zakwaterowania i wyżywienia, a nie od sytuacji materialnej wnioskodawcy. W § 3 ust. 4 rozporządzenia wskazano, że świadczenie nie przysługuje, jeżeli warunki zakwaterowania i wyżywienia zagrażają życiu lub zdrowiu ludzi lub gdy we wniosku podano nieprawdę.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

NIK nie formułuje uwag.

Wnioski

1. Zaprzestanie żądania w sprawach dotyczących świadczeń związanych z pomocą obywatelom Ukrainy umów najmu nieruchomości.
2. Zaprzestanie żądania w sprawach dotyczących świadczeń związanych z pomocą obywatelom Ukrainy oświadczeń składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej w zakresie innym niż określony w ustawie o pomocy.
3. Zaprzestanie w sprawach dotyczących świadczeń związanych z pomocą obywatelom Ukrainy badania ich sytuacji materialnej oraz uzależniania wypłaty świadczeń z tytułu zakwaterowania i wyżywienia od tego faktu.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Krakowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków, 24 października 2023 r.

DYREKTOR
Najwyższej Izby Kontroli
Delegatury w Krakowie

Kontroler
Łukasz Chudzik
Starszy inspektor kontroli państwowej

z up.
WICEDYREKTOR